

Växtskydd

Mycket av det som står att läsa i gamla utgåvor av Hemträdgården stämmer fortfarande, men på en punkt skiljer sig dåtida råd och rekommendationer från dagens och det är när det kommer till växtskyddet.

Text: LISE-LOTTE BJÖRKMAN

För 70 år sedan var det givet att rekommendera och använda kemiska bekämpningsmedel i trädgården. I dag är det mer eller mindre en självklarhet att inte göra det. Även om frågan, finns det inget jag kan spruta med, ännu förekommer när växter är angripna, så har den nu snarare blivit ett påstående: Ja, det finns väl ändå inget att spruta med. Om det tidigare stod var och en fritt att använda kemiska bekämpningsmedel, så vet vi att i dag är utbudet begränsat. En utveckling att vara stolt över och bejaka.

Inom fritidsodlingen är det förmodligen denna insikt som skiljer oss mest från våra föregångare, för mycket annat i trädgården känns igen från förr. Men kunskapen om och tillgången till information om skadegörarnas biologi och livscykel var god och beskrevs grundligt redan i tidiga tidningar. Det fanns bilder, om än svartvita, på skadegörarens

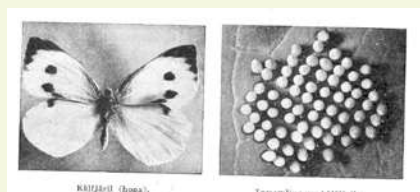

Illustration av kälfjärilen och dess äggsamling från 1945.

alla livsstadier och symptom på grödan. Man uppmärksammade även att skadegörarna i sig kunde angripas, ja t ex att "kålmaskarna" ofta angreps av parasitsteklar, även om benämningen naturliga fiender inte var så inarbetad. I dag känner vi bättre till begreppet.

Kemiska preparat allmänt rekommenderade

När det kom till direkta åtgärder i gamla tidningar av Hemträdgården var det ett kemiskt preparat som rekommenderades. Så snart ett angrepp av kälfjärilen konstaterats så uppmanades man 1945 att bepudra plantorna och särskilt bladundersidorna med ett DDT-preparat, eftersom det visat sig vara mycket effektivt. Rönnbärsmalens ägg bekämpades med nikotinbesprutning på äppelkorten. Mot krusbärsstekelns larver rekommenderades bland annat en tidig

Besprutningen kan vara avgörande

Odling av lämpliga sorter, rätt utförd beskärning, gödsling och jordbearbetning ha en mycket stor betydelse men kunna ej tillförsäkra odlaren en stor skörd av hög kvalitet, om ej därjämte rationell besprutning av träden utföres för bekämpning av svampsjukdomar och skadeinsekter.

För bekämpning av skadeinsekter med bilande mundelar rekommenderas Bolidens Zinkarsenat Z-47 av STATENS VÄXTSKYDDSANSTALT och SVERIGES POMOLOGISKA FORENING.

ZINKARSENAT Z-47

illverkas av

BOLIDENS GRUVAKTIEBOLAG
SKELLEFTEHAMN.

Annons från en tidig Hemträdgården. Arsenik var en biprodukt vid guldframställning och fick användning som bekämpningsmedel.

besprutning med arsenik om det fanns att tillgå, men som tur var varnades man för att använda det efter att bären vuxit ut.

Men Bror Tunblad vid Statens växtskyddsanstalt flaggade redan år 1949 för ett alltför generöst användande av växtskyddsmedel. Här besprutas och pudras

»Förbyggande växtskydd i form av höststädning poängterades även i tidiga nummer av Hemträdgården.«

förr och nu

antingen det behövs eller ej och med preparat vi vet alldeles för lite om, löd hans varning. Han hade noterat att man bekämpade även om inga växtskyddsproblem förelåg, med motiveringen att det i varje fall inte skulle skada. Men Bror Tunblad pekade på besprutnings-skador av vinterbesprutade fruktträd samt en mycket omfattande bidöd det året.

Nyttodjuren i trädgården

Samma Tunblad skriver år 1951 artiklar om nyttoinsekter i trädgårdsodlingen. Han skriver bland annat utförligt om olika parasitsteklars strategier att parasitera på sina värdjur. Han konstaterar även att det är de moderna bekämpningsmedlen och framst DDT som gjort

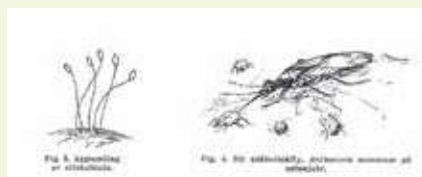

Illustration av näbbstinkflyet från 1951.

att näbbstinkflyet har minskat, vilket i sin tur har lett till problem med fruktträdsspinnkvalster på äppelträden. Bekämpning stör naturens egen ordning. I dag när vi inte besprutar våra träd slentrianmässigt är fruktträdsspinnkvalster inget större problem i våra hemträd-

Nyckelpigelarv, färglagd av Lise-Lotte Björkman. Svartvit bild från Hemträdgården.

gårdar. Vi känner alla till att nyckelpigor äter bladlöss men hur många känner igen den sjuprickiga nyckelpigans glupska larver och låter dem leva?

I dag finns biologiska bekämpningsmedel. Dessa bygger på ekologisk kunskap och insikt om att effekten oftast inte är monumental utan att även växternas fiender har naturliga fiender och att kampen är pågående. Vi får lära oss att förstå hur det fungerar i naturen och ta hjälp av detta i vårt växtskyddsarbete.

Välj rätt och städa rent

I ekologisk fritidsodling ligger fokus på det förebyggande växtskyddet. Vi kan välja hårdiga och mer resistent sorter som har större motståndskraft. Vi kan välja en annan odlingsteknik för att minska problem, t ex genom att välja tidiga sorter och förgro potatis, för att hinna få skörd innan bladmöglet angriper. Vi lär oss att känna igen tidiga angreppsstadier, som t ex äggen av tidigare nämnda kålfjäril, och kan då effektivt oskadliggöra dessa. Biologisk bekämpning med bakterien *Bacillus thuringiensis* bekämpar fjärilslarver effektivt. Sedan måste fiberduken nämnas som ett ypperligt mekaniskt hjälpmedel mot inflygande insekter. Den är det många som inte vill vara utan i sitt växtskyddsarbete.

Förbyggande växtskydd i form av höststädning poängterades även i tidiga

nummer av Hemträdgården. En ordentlig höstrengöring och borttagning av angripna växtdelar är ett mycket viktigt led i kampen mot skadegörarna – om hygien i trädgården försummas är användning av gifter utan mening, skriver konsulent S. Rolff från Stockholm. Det har förbyggande effekt att plocka bort alla frukter och fruktummier angripna av svampsjukdomen gul monilia från fruktträden.

I tidningen fanns även insända växtskyddstips baserade på läsarnas erfarenheter. Ett handlade om hur man kunde bli av med vattensork. Och ja, än i dag är det effektivt om än ett drygt och grannliga arbete att fånga dem i slagfällor, precis som insändaren rekommenderar. En annan berättar om hur knäpparlarver bekämpas. 30 kg potatis offrades till 150 kvadratmeter. Potatisen skars i tjocka skivor och lades tätt i rader mellan utsatta plantor. Sedan vittjades potatisen varje morgon och fångsten var stor av de potatisälskande, hårda, gula maskarna, som skalbaggens larver här kallades. Växternas rötter klarade sig på så sätt från angrepp och trädgården prisades av trädgårdsföreningen.

Kunskap är bästa medlet

Vi fritidsodlare behöver tillgång till medel och metoder som hjälper oss utan att ge negativa effekter på miljön. För-siktighetsprincipen är alltid att föredra

och i dag undviker vi att använda ogräsmedel med glyfosat som aktiv ingrediens, även om det än så länge är godkänt och finns i handeln. Å andra sidan kan man diskutera varför tillsynes ofarliga medel inte finns att tillgå. Anledningen är att inget företag anser det lönsamt att ansöka om registrering av produkten.

Men framför allt är mer ekologisk kunskap det bästa hjälpmedlet för att förekomma och förebygga växtskyddsproblem i trädgården. ☘

Knäpparlarv på potatis.

BILD: LISE-LOTTE BJÖRKMAN